

ΑΧΑΪΑ

ΣΩΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Δήμος Πατρέων

Ποτάμι Ξυλοκέρας (2003 κ.ε.). Αποκαλύφθηκε μεγάλο ιδιωτικό βαλανείο εξαιρετικής διατήρησης, υστερορωμαϊκών χρόνων, διαστ. 14,32x12,57 μ. Ανήκε σε ευρύτερο συγκρότημα ρωμαϊκής βίλας. Διέθετε τουλάχιστον δύο αίθουσες *caldarium*, η μία αψιδωτή.

Εικ. 1. Ξυλοκέρα, Δήμος Ρίου. Άποψη της ανασκαφής. Αεροφωτογραφία.

Εικ. 2. Πάτρα, οικόπεδο οδών Σάμου και Αριστομένων. Ταφικό μνημείο.

Εικ. 3. Θέα. Άποψη του βωμού.

Σε πολύ καλή κατάσταση σώζονται το *prae-furnium* και οι αεραγωγοί στους τοίχους, τουλάχιστον τρεις δεξαμενές για κρύο λουτρό και τμήμα αποδυτηρίου ή παλαίστρας (εικ. 1).

Δρέπανο (2009). Σε ανασκαφές στα οικόπεδα Χαλκίδη και Καρέλα ανασκάφηκε τμήμα αρχαίου νεκροταφείου με πλούσια κτερίσματα. Βρέθηκαν κιβωτιοσχημοί τάφοι της ύστερης κλασικής εποχής, πίθοι γεωμετρικής εποχής και ακτέριστοι κεραμοσκεπείς τάφοι.

Πάτρα

Συμβολή οδών Σάμου και Αριστομένων (2001). Αποκαλύφθηκαν δύο ρωμαϊκοί ταφικοί θάλαμοι, από τους οποίους ο ένας έσωζε τη διπλή καμαρωτή οροφή του, ενώ ο δεύτερος έφερε τοιχογραφίες. Πρόκειται για ιδιωτικό νεκροταφείο αγροικίας που είχε παλαιότερα ανασκαφεί πλησίον. Σημαντικά τα δύο μαρμάρινα γυναικεία πορτρέτα εποχής Αυγούστου, καθώς και επιγραφή του 3ου αι. μ.Χ. (εικ. 2).

Οδός Λόντου 25 (2003). Βρέθηκε καμαροσκεπές στωικό κτήριο ρωμαϊκών χρόνων με μέγιστο αποκαλυφθέν μήκος 16,32, πλάτος 4,15 μ. εσωτερικά και 8,20 μ. εξωτερικά, ενώ το ύψος του φθάνει τα 5,70 μ. Ο βόρειος οπίσθιος τοίχος είναι τυφλός και εσωτερικά κτισμένος κατά το *opus reticulatum*, έφερε δε πιθανώς τοιχογραφία, από την οποία σώζεται μόνο το κόκκινο χρώμα.

Θέα, οικόπεδο Κ. Πέρσι (2003-2005). Αποκαλύφθηκαν λιγοστά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, κτιστός επιμήκης βωμός, μικρό δίκωρο κτήριο και πέντε λάκκοι που περιείχαν υπολείμματα θυσιών και αγγεία ή ήταν απλοί αποθέτες. Επιγραφικό εύρημα σε συνδυασμό με πληροφορία από αρχαία πηγή επιτρέπουν την πιθανή ταύτιση του μεν ιερού με αυτό της Δήμητρας Ποτπηριοφόρου, της δε περιοχής με την αρχαία Άνθεια, μία από τις τρεις κόμες

που συναποτελούσαν την πόλη των Πατρών. Συλλέχθηκε πληθώρα ευρημάτων, τον κύριο όγκο των οποίων αποτελούν κυρίως μικκύλα αγγεία και ειδώλια, που ξεπερνούν τις 30.000, ενώ υπερτερούν τα ειδώλια που ανήκουν στον τύπο της υδριαφόρου (εικ. 3).

Δήμος Βραχνείκων

Τσουκαλέικα, Ι.Ν. Αγίου Χαράλαμπος (2010). Ανασκάφηκε τμήμα ρωμαϊκών Θερμών και σε κατώτερο στρώμα βρέθηκε και ανασκάφηκε κλασικό νεκροταφείο με σημαντικά ευρήματα.

Δήμος Αιγιάλειας

Αίγιο, Οδός Σωτ. Λόντου 19, οικόπεδο Γ. Μαλεβίτη (2000-2001). Κατά την εκσκαφή για την ανέγερση οικίας αποκαλύφθηκε και ανασκάφηκε υπόγειος σπηλαιώδης θάλαμος, λαξευμένος στο φυσικό κροκαλοπαγές πέτρωμα. Οι διαστάσεις του ανέρχονται σε 4x4,5 μ. και το ύψος του είναι 2,68 μ. Η χρήση του υπόγειου θαλάμου χρονολογείται στο 2ο-3ο αι. μ.Χ., ενώ με βάση τη μορφολογία του και τα κινητά ευρήματα ταυτίζεται με ιερό του Μίθρα (εικ. 4).

Εικ. 4. Αίγιο, οικόπεδο οδού Σωτ. Λόντου 19. Άποψη Μιθραίου.

Εικ. 5. Νικολέικα, οικόπεδο Α. Κομνηνού - Π. Καραχάλιου. Γεωμετρικός ναός. Αεροφωτογραφία.

Εικ. 6. Κ. Αχαΐα, θέση «Βίγλα». Τμήμα του πλίνθινου τείχους.

Νικολέικα, οικόπεδο Α. Κομνηνού - Π. Καραχάλιου (2004 κ.ε.). Κατά την εκσκαφή για την ανέγερση οικίας βρέθηκε αψιδωτό κτήριο του τέλους του 8ου αι. π.Χ. Σώζονται οι λίθινες βάσεις της κεντρικής κιονοστοιχίας και στους τοίχους ορθογώνιες βάσεις για πεσσούς (εικ. 5). Στο κέντρο του ναού, κάτω από το δάπεδό του, ανασκάφηκε πρωιμότερος τετράπλευρος βωμός από ωμοπλίνθους. Εκτός του ναού ανασκάφηκε αποθέτης με πλήηνα αρχιτεκτονικά μέλη και γλυπτά της αρχαϊκής εποχής, που προέρχονται από άλλο κτήριο του 8ου αι. π.Χ. Ο ναός βρίσκεται στη χώρα της Ελίκης και με βάση τα κινητά ευρήματα, αλλά και τις μαρτυρίες των αρχαίων πηγών, πιθανώς ταυτίζεται με τον περίφημο ναό του Ελικώνιου Ποσειδώνα, που αναφέρεται από τον Όμηρο στην *Ιλιάδα*.

Δήμος Δυτικής Αχαΐας

Κάτω Αχαΐα. Ήλθαν στο φως τμήματα του ελληνιστικού πλίνθινου τείχους της Δύμης (εικ. 6). Τα σημαντικότερα: Το 2000 στη θέση «Βίγλα» (οικ. Β. Λαγού-Σπαράκη), αποκαλύφθηκε το βορειοανατολικό τμήμα του βόρειου σκέλους του, με μέγιστο σωζόμενο ύψος 1,85 και πλάτος 2,90 μ., καθώς και

Εικ. 7. Πετροχώρι. Άποψη ναού στον Προφήτη Ηλία. Αεροφωτογραφία.

Εικ. 8. Μικρή Περιμετρική οδός Πατρών. Αεροφωτογραφία.

τμήμα του νότιου σκέλους, το οποίο σώζεται σε μεγάλο μήκος και ακολουθούσε περίπου την πορεία της σημερινής οδού Πατρ. Γρηγορίου Ε'. Στο οικόπεδο Δημ. Ούνα σώζεται σε ύψος 1,32 και πλάτος 5 μ. (2005- 2007).

Συμβολή οδών Φαιστού και Αχ. Συμπολιτείας (2005-2006). Τμήμα λουτρικού συγκροτήματος ρωμαϊκών χρόνων (οικ. Αλεξ. Γεωργίου). Κτίστηκε στους αυτοκρατορικούς χρόνους με διάρκεια χρήσης μέχρι τον 6ο αι. μ.Χ.

Πετροχώρι (2005). Ναός της κλασικής εποχής με περίβολο, εντός δασικής έκτασης, στο ψηλότερο σημείο του λόφου του Προφήτη Ηλία. Ο σπικός του, ορθογώνιας κάτοψης, διαστ. 22,60x 10 μ., με προσανατολισμό Α.-Δ., είναι κατασκευασμένος από δόμους σκληρού ψαμμίτη (εικ. 7).

Λάπη (2004-2006). Αποκαλύφθηκαν για πρώτη φορά θεμέλια οικισμού της πρώιμης εποχής του Χαλκού στην πεδιάδα του Λάρισσος ποταμού (οικ. Ανδρ., Χρυσ., Μαρ. και Αντ. Βέζου). Συγκεκριμένα, στο εσωτερικό δύο κτηρίων, το ένα τραπεζίσχημο, διαστ. 8,20x7 μ., και το άλλο αποσπασματικά σωζόμενο, βρέθηκε πυκνό στρώμα καταστροφής από πυρκαγιά, πλούσιο σε κεραμική (πρωτοελλαδική ΙΙ).

Δήμος Καλαβρύτων

Σκεπαστό, θέση «Ξηρόκαμπος» (2001). Σε ακίνητο ιδιοκτησίας Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Καλαβρύτων, κατά τη διάρκεια εκσκαφικών εργασιών, αποκαλύφθηκε τοίχος πιθανόν οχυρωματικός, μήκ. 67, πλ. 2,20 μ., που ήταν κατασκευασμένος από ασβεστολίθους. Το εσωτερικό του ήταν γεμισμένο με μικρές ποταμίσιες κροκάλες. Στα Α. και Δ. του τοίχου ερευνήθηκαν 32 πίθοι, πέντε ταφικά αγγεία και πέντε κεραμοσκεπείς τάφοι, των πρωτογεωμετρικών και υστερογεωμετρικών χρόνων.

ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

Μικρή Περιμετρική οδός Πατρών

Από το 2001 έως σήμερα αποκαλύφθηκαν κατά μήκος του έργου τμήματα του ρωμαϊκού Υδραγωγείου της πόλης (εικ. 8). Το πιο εντυπωσιακό τμήμα του υδραγωγείου έχει εντοπιστεί στην Κοιλάδα Αρόης - Ασυρμάτου, με συνολικό μήκος 105 μ. και διπλές τοξοστοιχίες που φτάνουν σε ύψος 14 μ. Πρόκειται

Εικ. 9. Χείμαρρος Διακονιάρη. Γενική άποψη της ανασκαφής. Αεροφωτογραφία.

για σπουδαίο τεχνικό έργο που ξεκινά από τις πηγές του ποταμού Διακονιάρη, στην περιοχή του Ρωμανού, και μετά από διαδρομή 6,5 χλμ., φτάνει στο λόφο της ακρόπολης, από όπου το νερό διαμοιράζεται στην πόλη. Πιθανότατα είναι έργο του 2ου αι. μ.Χ., προσφορά του αυτοκράτορα Αδριανού.

Χείμαρρος Διακονιάρη (2006-2007). Κατά τη διάρκεια των εργασιών εγκιβωτισμού της κοίτης αποκαλύφθηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα ενός εκτεταμένου συγκροτήματος της ρωμαϊκής-υστερορωμαϊκής περιόδου, που ταυτίζεται με αγροικία (*villa rustica*). Εντοπίστηκαν 16 συνολικά χώροι εκ των οποίων κάποιοι χαρακτηρίζονται ως εργαστηριακοί ή εμπορικοί (εικ. 9).

Υδρευση Πάτρας από τους ποταμούς Πείρο-Παραπείρο, δίκτυα υπόλοιπων οικισμών Ν. Αχαΐας (2008). Στο πλαίσιο του έργου εντοπίστηκαν στον κόμβο της ΒΙ.ΠΕ. με τον οικισμό του Αγίου Στεφάνου τμήμα ελληνιστικού νεκροταφείου και εντός του οικισμού της Περιστεράς τμήμα νεκροταφείου κλασικών χρόνων. Εντός της θέσης που κατασκευάζεται το φράγμα, η ανασκαφική έρευνα έχει αποκαλύψει αγροικία των ύστερων κλασικών χρόνων.

Κατασκευή λιμνοδεξαμενής στη θέση «Ντάσκα», Δ. Τριταΐας (2008). Σημαντικός προϊστορικός οικισμός εντοπίστηκε στους πρόποδες του όρους Ερύμανθος, ο οποίος ακολουθεί τη φυσική κλίση του εδάφους και έχει «ανδρωτή» διάταξη. Με τα μέχρι στιγμής ανασκαφικά δεδομένα πιστεύεται ότι ο οικισμός κατοικείται από τη μεσοελλαδική έως την υστεροελλαδική ΙΙΙ περίοδο (εικ. 10).

ΕΡΓΟΣΕ: Κατασκευή σήραγγας Τράπεζας, Πλατάνου και γέφυρας Λαδοπόταμου στο τμήμα Κιάτο-Αίγιο της Σιδηροδρομικής γραμμής υψηλών ταχυτήτων Αθηνών-Πατρών, Σήραγγα Διαφυγής ΣΔ2 Τράπεζας (θέση «Γιαννιά», Δ. Διακοπού).

Κατά τη διάρκεια των εκσκαφών για το έργο εντοπίστηκαν αρχαία οικοδομικά λείψανα, στην έξοδο της Σήραγγας Διαφυγής ΣΔ2 Τράπεζας τον Οκτώβριο του 2007 και ξεκίνησε σωστική ανασκαφή. Έως σήμερα έχουν αποκαλυφθεί οικοδομικά κατάλοιπα παράλιου οικισμού με φάσεις κατοίκησης που χρονολογούνται από τον 6ο έως τον 3ο αι. π.Χ. Πιθανώς πρόκειται για το επίνειο της αρχαίας Βούρας, πόλης της Αιγιάλειας, κατάλοιπα

Εικ. 10. Ερύμανθος, θέση «Ντάσκα». Προϊστορικός οικισμός στη λιμνοδεξαμενή.

της οποίας σώζονται στο Κάστρο Άνω Διακοπού στην ορεινή ενδοχώρα (εικ. 11).

Αυτοκινητόδρομος Ελευσίνα-Κόρινθος-Πάτρα-Πύργος-Τσάκωνα, ανατολικό μέτωπο σήραγγας 13Α, θέση «Μάρμαρα» Αιγείρας (2008)

Σε δοκιμαστικές τομές, πριν από την έναρξη των εκσκαφών για τη διάνοιξη της σήραγγας 13Α στα Μάρμαρα Αιγείρας εντοπίστηκε ιερό της κλασικής εποχής. Ανασκάφηκε κτήριο διαστάσεων 6,70x4,40 μ. Στο εσωτερικό του βρέθηκαν δύο βάσεις αγαλμάτων στις θέσεις τους, μεγάλος αριθμός χάλκινων και πήλινων αγγείων, ειδωλίων και χάλκινων αντικειμένων (εικ. 12). Ανατολικότερα έχουν εντοπιστεί και ανασκάπτονται τα κατάλοιπα πολλών μικρών κτηρίων, που πιθανώς είναι βοηθητικοί χώροι.

Εικ. 11. Τράπεζα Διακοπού (ΕΡΓΟΣΕ). Άποψη της ανασκαφής. Αεροφωτογραφία.

Εικ. 12. Θέση «Μάρμαρα» Αιγείρας. Άποψη του ιερού.

Νέος αυτοκινητόδρομος Ελευσίνα-Κόρινθος-Πάτρα-Πύργος-Τσάκωνα, Νικολέικα (2010)

Σε δοκιμαστικές τομές για την κατασκευή του Νέου Αυτοκινητόδρομου στους πρόποδες του υψώματος Καλλιθέα ή Ψωριαρού στα Νικολέικα του Δήμου Διακοπού, όπου έχει εντοπιστεί μυκηναϊκό νεκροταφείο θαλαμωτών τάφων που θεωρείται το νεκροταφείο της μυκηναϊκής Ελίκης, βρέθηκαν τα κατάλοιπα μυκηναϊκού οικισμού. Η ανασκαφή άρχισε το Φεβρουάριο του 2010 και έως σήμερα έχει ανασκαφεί οικιστικό σύνολο στο ανατολικό άκρο του αρχαίου οικισμού. Τα ευρήματα χρονολογούνται στην υστεροελλαδική ΙΙΙ περίοδο. Η ανασκαφή συνεχίζεται στο κύριο τμήμα του οικισμού δυτικότερα.

Εικ. 13. Αρχαία Κερύνεια, Μαμουσιά Δήμου Διακοπού, θέση «Προφήτης Ηλίας». Γενική άποψη του ιερού. Αεροφωτογραφία.

Νέος αυτοκινητόδρομος Ελευσίνα-Κόρινθος-Πάτρα-Πύργος-Τσάκωνα, Κερύνεια
Κατά τις εργασίες για την κατασκευή του Νέου Αυτοκινητόδρομου στο ύψος του Ρέματος

Κατουρλά στην Κερύνεια εντοπίστηκαν τα λείψανα εκτεταμένου πρωτοελλαδικού οικισμού. Η ανασκαφή άρχισε τον Αύγουστο του 2009 και συνεχίζεται. Διακρίνονται τουλάχιστον τρεις οικοδομικές φάσεις. Τα κτηριακά κατάλοιπα σώζονται πολύ αποσπασματικά, ενώ σε καλύτερη κατάσταση διατηρείται τοίχος, ορατού μήκους 13 μ. με προσανατολισμό Β.-Ν. που διασχίζει τον οικισμό. Τα ευρήματα χρονολογούνται στην πρωτοελλαδική ΙΙ και πιθανώς στην πρωτοελλαδική ΙΙΙ περίοδο.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ

Αρχαία Κερύνεια (Μαμουσιά Δήμου Διακοπού)

Η συστηματική ανασκαφή στη θέση «Προφήτης Ηλίας» έως το 2007 είχε φέρει στο φως τα θεμέλια της περίπτωσης μεγάλου δωρικού ναού, διαστ. 36,40x15,40 μ., το βωμό του και σε μικρή απόσταση προς Δ. μικρότερο ναό. Η ανέγερση του περίτερου δωρικού ναού χρονολογείται στα τέλη του 6ου αι. π.Χ., ενώ του μικρού ναού στον 4ο αι. π.Χ. Στα σημαντικότερα ευρήματα συγκαταλέγονται τμήματα αετωματικών γλυπτών, που προέρχονται από το μεγάλο δωρικό ναό. Τα αετωματικά γλυπτά χρονολογούνται στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. και τεχνοτροπικά παρουσιάζουν ομοιότητα με τα γλυπτά από το ναό της Αφαίας στην Αίγινα. Επίσης, έχει ανασκαφεί τμήμα μεγάλου τοίχου, που πρέπει να αποτελεί το βόρειο σκέλος του περιβόλου του ιερού (εικ. 13).

Γκραικας Αιγιαλείας

Το 2001 ξεκίνησε και συνεχίζεται σταδιακά έως σήμερα, η έρευνα του αρχαϊκού ναού στον Γκραικά Αιγιαλείας. Βρίσκεται σε υψόμετρο 1.130 μ. από την επιφάνεια της θάλασσας, στο Παναχαϊκό όρος, με θέα στην πεδιάδα του Αιγίου και στον Κορινθιακό κόλπο. Η μέχρι σήμερα έρευνα του μνημείου έχει αποκαλύψει τις πλευρές της περίπτωσης ενός εκατόμπεδου ναού με δίβαθμη κρηπίδα. Δεν έχει βρεθεί κανένα ίχνος της ανωδομής του, γεγονός το οποίο ενισχύει την υπόθεση ότι τα στοιχεία αυτά ήταν ξύλινα. Ο ναός με τα μέχρι σήμερα ανασκαφικά δεδομένα μπορεί να χρονολογηθεί περί τα μέσα του 6ου αι. π.Χ. και ανήκει στη χώρα της αρχαίας Ρυπικής.

Τραπεζά Αιγίου

Έως το 2007 αποκαλύφθηκε ο πρόναος, καθώς και τμήμα του σπκού του υστεροαρχαϊκού ναού, ο οποίος αποτελείται από τρία

κλίτη: στο νότιο σώζεται θεμελίωση της εσωτερικής κιονοστοιχίας, καθώς και πολλοί ακέραιοι λίθοι του στυλοβάτη της. Το κεντρικό κλίτος αποτελείται από πώρινες λιθοπλίνθους, οι οποίες εδράζονται σε κρατευτές, ενώ τα ακριανά κλίτη, όπως και το δάπεδο του προνάου, έχουν δάπεδα από ισχυρό ασβεστοκονίαμα. Η ανασκαφή του 2008 αποκάλυψε το δυτικό πέρασ του σπικού, όπου διαπιστώθηκε η απουσία αδύτου ή οπισθοδόμου. Στον άξονα του ναού αποκαλύφθηκε τμήμα τετράπλευρης κατασκευής, η οποία αποτελεί τη βάση του βάθρου του λατρευτικού αγάλματος. Πρόκειται για λιθοπλίνθους από πωρόλιθο, οι οποίες επίσης εδράζονται σε κρατευτές.

Καλάβρυτα

Θέση «Γκρεμουλιάς» ή Μονή Αγίων Θεοδώρων.

Ανασκάπτεται από το 2005 σε συνεργασία με το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο ναός που καταλαμβάνει το σχηματιζόμενο αυχένα μεταξύ Μικρού και Μεγάλου Γκρεμουλιάς, σε υψόμετρο 1.370 μ. Από τα αποτελέσματα των τεσσάρων ανασκαφικών περιόδων (2005-2008) προκύπτει ότι πρόκειται για ναό δωρικού ρυθμού των υστεροκλασικών χρόνων, του οποίου οι διαστάσεις είναι 13,90x34,75 μ. στο επίπεδο ευθυντηρίας και αναλογία κίωνων 6x14. Η ευθυντηρία

Εικ. 14. Καλάβρυτα, θέση «Γκρεμουλιάς». Άποψη του τοίχου του ναού.

και το κρηπίδωμα είναι από ασβεστόλιθο και οι λίθοι στα σημεία επαφής τους ήταν συνδεδεμένοι με σιδερένιους συνδέσμους τύπου Ζ, που περιβάλλονται από μολύβι. Στα ανατολικά της περίπτωσης βρέθηκε επιστύλιο, διαστ. 1,53 (μήκ.)x0,71 (ύψ.)x0,50 μ. (πάχ.), στην επιφάνεια του οποίου υπήρχαν ίχνη κονιάματος. Δεν έχουμε, προς το παρόν, στοιχεία για το σπικό του μνημείου (εικ. 14).

Προϊστάμενοι

Μιχάλης Πετρόπουλος (2000-2006)

Ζωή Ασλαματζίδου (2006-2010)

Ανασκαφές

Ποτάμι Ξυλοκέρας, Δρέπανο, Τσουκαλέικα,
Μικρή Περιμετρική οδός Πατρών,
Χείμαρρος Διακονιάρη

Πάτρα, συμβολή οδών Σάμου και Αριστομένους,
Μικρή Περιμετρική οδός Πατρών (ως το 2004)
Θέα

ΕΡΓΟΣΕ: Σήραγγα Διαφυγής ΣΔ 2,

Νέος Αυτοκινητόδρομος Ελευσίνα-Κόρινθος-
Πάτρα-Πύργος-Τσάκωνα (Μάρμαρα-Νικολέικα-
Κερύνεια), Μαμουσιά

Κάτω Αχαΐα, Πετροχώρι, Λάππα

Καλάβρυτα, θέση «Γκρεμουλιάς»

Ύδρευση Πάτρας από Πείρο-Παραπείρο,

Λιμνοδεξαμενή, θέση «Ντάσκα»

Γκράικας Αιγιαλείας, Τραπεζά Αιγίου

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Λ. Παπακώστα

Μ. Πετρόπουλος

Στ. Νεστορίδου

Ε. Κόλια

Αδ. Βασιλογάμβρου

Γ. Αλεξοπούλου

Β. Αργυρόπουλος

Α. Βόρδος